

N. 18. 78 L 1637 [33]

NATALEM
GYMNASII HALLENSIS
CLXXIII

D. XXVIII AVGVSTI clō Id CC XXXXVIII

IN

AVDITORIO MAIORI

HORA POMERIDIANA SECVND A

SEPTEM ORATIONIBVS CELEBRANDVM

INDICIT

DE

ΣΕΙΣΑΧΘΕΙΑΙ

HEBRAEORVM

PRAEFATVS

IOANNES MICHAEL GASSER,
GYMN. RECTOR.

HALLAE MAGDEBVRGICAE.

LITTERIS EMANVELIS SCHNEIDERI ACADEM. TYPOGRAPH.

Kapsel 78 L 1637 [33]

X3047843

AK

12

§. I.

Secundum res Atheniensium Romanorumque publicas *Hebræorum* gentem inspicimus: qua nulla umquam in terris nec sanctior, nec bonis exemplis ditior fuit. Non enim hominem aliquem ex terrena mortalique natura et caduca concretum, sed ipsum deum immortalem rei publicæ suæ auctorem conditoremque habuit: qui populum istum ab omnibus orbis terrarum nationibus secretum sequestratumque et ipse rexit imperio, et optimis legibus saluberrimisque institutis temperavit. Hæc sunt illæ leges, quæ, quod *CRASSVS* olim de libello XII *tabularum* apud *CICERONEM* pronuntiauit a), *bibliothecas omnium philosophorum et auctoritatis pondere et vilitatis vberitate superant*. Quæ quem ad modum multa habent eximia planeque singularia, atque eiusmodi, quæ summi rectoris ac domini numen aperte prodant: ita *σειραχθελας* quoque cuiusdam in illis vestigia deprehendisse mihi visus sum; id quod nunc pluribus explicabo.

§. II.

Quid, obsecro, annus ille *Sabbaticus*, quid *Iubileus* aliud fuit, quam *ἀνάσσεισιν σματάων ἴε καὶ ἀνημάτων*, hoc est vno verbo *σειραχθελας* b) ? Anni *Sabbatici* (hinc enim ordiendum est) ius ab *Mose* traditum tria hæc præcipua capita complectitur, 1) *שמיטה הארץ* seu *quietem terræ concessam*, 2) *שמיטה כספים* seu *remissionem nominum* sex annis superioribus *contractorum*, ac denique 3) *שמיטה עבדים* siue *manumissionem seruorum* c). Sunt, qui plura, sunt, qui pauciora numerent, quos adducit *IO. HENR. MAIVS* in dissertatione de iure anni septimi *secundum disciplinam Hebræorum* d).

Nos de partium numero parum iam solliciti, duo tantum momenta considerabimus, quorum alterum in *remissione nominum*, alterum in *seruorum manumissione* positum est. Ceterum quum *Sabbata* pariter atque annos *Sabbaticos* populo *Hebræo* ipse deus præscripserit, paullo iniquior est grauissimus alioquin *historiarum* scriptor, *TACITVS*, quando ait: *Septimo die otium placuisse ferunt; quia is finem laborum tulerit: deinde blandiente inertia septimum quoque annum ignauie datum* e). Quam falsa præter ea sunt, quæ de origine horum temporum sacrorum refert idem auctor, dum, *alii honorem eum*, inquit, *Saturno haberi; seu principia religionis tradentibus Ideis, quos cum Saturno pulsos, et conditores gentis accepimus; seu quod e septem sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe et præcipua potentia stella Saturni feratur; ac pleraque celestium vim suam et cursum septimos per numeros conficiant*. Nugæ! quibus veriora quivis vnus de plebe *iudæus* docere potu-

a) Orat. L. I. c. 44.

b) Ita enim vocem hanc interpretatus est *DIÖGENES LAËRT.* L. I. c. II. n. I. p. m. 45.

c) Exod. XXI. 2-11. XXIII. 10. n. 12. Leu. XXV. 1-8. Deut. XV. 1-19. XXXI. 10. n.

d) §. I. p. 6. sq.

e) *Histor.* L. V. c. IIII.

uncta, inquit, principium et finem habent, et proinde quoque numeri (voti denarii principium unitas, decem finis est): ita in septem Schemittæ annis principium huius numeri est primus, finis autem septimus, quo absolutur prædictum spatium n. Hinc itaque palam est, finem septem annorum esse ipsum annum septimum. Quo modo difficultatem non habent illa: in fine septem annorum. Perinde enim est, ac si dixisset: in fine numeri septenarii, id est, ipso septimo anno o).

§. III.

Homines, quibus *Schemittam* indulsit diuina benignitas, sunt 1) soli Hebræi, 2) soli pauperes et egentes. Non gaudebant igitur legis huius beneficio peregrini aut alienigenæ: sed qui vel sanguinis gentisue, vel facrorum communione iuncti erant, ad eosdem etiam iuris legisque commemoratæ pertinuit communio. Namque annus remissionis non omnibus nationibus, sed soli Hebræorum populo edicebatur. Cum peregrinis ergo summo iure agi, iique de pecunia credita appellari poterant. Perspicue enim in volumine Mosis scribitur p): *ab alienis exigere vobis licebit: sed quod vobis debebunt vestri consanguinei, id remittitote. (Inter vos quidem nullos esse oportebat pauperes: si quidem vos ditaret Ioua deus vester in terra, cuius vobis occupandam possessionem dat; si modo ei dicto audientes, huic omni disciplinæ, quam ego vobis hodie trado, parere non detrectaretis. Ditaret, inquam, vos Ioua, deus vester, quem ad modum vobis promisit, vt et multis nationibus mutualetis, neque ipsi mutuaeremini; et imperaretis multis, neque vobis imperaretur.) Quod si tamen apud vos vestre consanguinitatis erit pauper in terra vestra, vobis ab Ioua deo vestro data: nolito in pauperem cognatum tuum aut animo durior, aut manu esse contractior; quin aperta manu largitor, et tantum ei mutuato, quantum satis erit ad penuriam, qua laborabit. Caueto, ne ea sit animi tui malignitas, vt septimo, id est, remissionis anno, propinquante, pauperi consanguineo tuo dare renuas; ne eo ad Iouam conquirente des pœnas: sed ei dato, idque non inuito animo. Nam eam ipsam ob causam omnia tibi opera et negotia Ioua deus tuus fortunabit. Neque vero deerunt, scio, in vestris finibus pauperes: hanc ob rem ego vobis præcipio, vt consanguineis egenibus et pauperibus in vestris finibus liberales vos præbeat. E quibus verbis id quoque simul constat, debitorum remissionem in ipsa gente hebræa non promiscuam et vniuersalem, sed ad pauperes tantum et egentes restrictam fuisse.*

§. V.

Ad qualitatem remissionis quod attinet, quæritur: vtrum in *Schemitta* nomina ita sint remissa, vt posthac plane non potuerint exigi: an inter-

missa
 2) Eodem modo ABEN ESRA loquitur ad Exod. XXI. 2. כלל דבר יש לו שנה קצוות והמה פעם ימצא קץ שהוא תחלה ופעם שהוא בסוף confer. idem ad Deut. XV. 1. o) vid. IOANNIS MEYERI tractat. de temporibus sacris et festis diebus Hebræorum c. XVII. §. 17. 18. p. 334. sq. et IO. HENR. MAIT differt. de iure anni septimi §. 5. p. 12. p) Deut. XV. 3-11.

missa tantum septimo anno et dilata, sic vt postea repetere licuerit? Prior sententia communi iudæorum suffragio comprobatur: altera maximis summorum virorum auctoritatibus se tuetur. His accedit IOANNES MEYERUS, qui, *verisimile est, inquit, remissionem debitorum non fuisse perpetuam, sed pro illo septimo anno dumtaxat exactionem intermissam, debito manente, et sequentibus annis repossendo. Quem ad modum non exigebatur proventus ab agris: ita neque debitum a debitore exactum; quod eiusmodi anno, quo nihil serebatur et metebatur, homines præsertim tenuioris fortunæ non essent soluendo. Vt autem sequentibus annis licite redibant ad agrorum culturam: ita etiam debitum exigere poterant q*). Ceterum pauperes et egentes ab ditioribus et locupletioribus diligenter discernendos esse, præter Mosis dicta etiam ratio monet. Egestate enim pressis *שטראך* plenam et perpetuam concessam fuisse, non est, quod dubitem. Quid? quod ad exigenda debita ne chirographum quidem valuit. Namque in *שביעית* מסכ' c. X. dicitur: *משמטת* *בשטר* ולא בשטר *שלא בשטר* הוא שטר שלא יהיה בו, *בשטר* ולא בשטר *אחריות* נסכים *אחריות* נסכים *הוא שיהיה בו בבאור* אחריות נסכים hoc est, *sive habeat chirographum, in quo certa hypotheca expressa est, sive habeat chirographum, in quo nulla hypotheca expressa est.* Non autem chirographum modo restituendum debitori, sed condonatio etiam perspicuis verbis declaranda erat. Nimirum *החזיר החוב בשביעית* *יאמר לו משמט אתי*, id est, *qui redire facit debitum in anno Sabbaticum, dicat: ego remitto r*). Quam feria, quamque seuera lex ista de condonando ære alieno fuerit, docet porro MAIMONIDES, *f*) cuius verba ex versione latina huc transscribemus: *qui detrectat proximo suo ante remissionis tempus mutuum dare, metuens, ne debitum nimium differatur, vel plane remittendum sit; ille præceptum negans non obseruat, quod his verbis continetur: cauet tibi, etc. atque ita graue peccatum committit. Namque lex duas prohibendi particulas adhibet, pronuntians לך השמר פן וגו' caue tibi, ne, et reliqua. Vbicumque enim vel השמר, vel פן vel אל exstat, ibi latet præceptum negatiuum. Adeo etiam lex præscindit omnem malam eiusmodi cogitationem, quam בליעל nominat. Vltterius monet*

q) Tr. de temp. sac. et festis diebus Hebræorum c. XVII. §. 20. p. 335. In hanc sententiam verba legis diuinæ interpretatur etiam IO. LAUR. SCHMID in volumine Mosaico libere translato p. 923. Die Gläubiger, welche etwas ausgeliehen haben, müssen in diesem Jahr ihre Schulden alle stehen lassen, und dürfen solche weder bey denen von der Nation, noch bey denen Fremden unter denselben einreiben: Denn in diesem Jahre muß man Gott zu Ehren jedermann Freiheit lassen, und dieses muß auch öffentlich bekannt gemacht werden. Bey ausländischen Nationen darf man das seinige allerdings fordern: allein was an die Nations-Verwandten und inländischen Fremden ausgeliehen ist, das muß man stehen lassen. r) vid. PAULLI SLEVOGTTI dissert. de anno iubileo et eius iuribus apud Hebræos §. XX. f) in הלכות שטטה ויובל c. VIII. §. 24.

monet et præcipit, minime liberalitatem cobibendam, sed ostendendam hic esse, dum ait: omnino dabis, nec malignus erit animus tuus in dando illi, etc. Denique deus O. M. promittit mercedem seruati præcepti: iccirco quippe fortunabit te, etc. Nihil tamen fecius longo post tempore Hillel senior, vir, qui apud gentiles suos plurimum auctoritate valebat, Hillel, inquam, inuentus est, qui legi isti derogaret, adiecta noua constitutione, פרוכור, *r*) quasi προσβουλη, adpellata, cuius en formulam: ego defero vobis N. N. et N. N. iudicibus loci N. N. me omne debitum, quod mihi competit, exigere velle, quocumque tempore placuerit u). Recte tamen Hebræorum cordatissimus quisque, et in iis MAIMONIDES, iudicant, Hillelis constitutionem nihil aduersus legem diuinam valere oportere x).

§. VI.

Hactenus de illa τεισάχθειος parte diximus, quæ λύτρωσις ἀημάτων seu pecuniarum continet: iam igitur ad λύτρωσις σωμαίων, ipsorum quoque corporum seu hominum liberationem progrediendum nobis est. Septimo quoque anno quin serui Hebræi a dominis suis manumissi atque in libertatem restituti sint, nulli dubitamus. Idque ad τεισάχθειος Hebræorum confirmandam fatis est. Sed quæri solet, vtrum quauis שמיטה recurrente, seu anno quoque Sabbatico, an septimo tantum seruitutis, nulla Sabbatismi ratione habita, serui Hebræi fuerint manumissi? Ne opinionum contrariarum et repugnantium recensione molestus sim: breui dicam, quod sentio. Scilicet annus Sabbaticus, vt talis, seruuum Hebræum non liberauit: nisi forte simul septimus fuit seruitutis. Quum enim sex annos illum seruire oporteret: anno demum septimo seruitio illi exire licuit; siue is Sabbaticus fuerit, siue minus γ). Ita e. g. annus XXXXVIII erat Sabbatarius: annus subsequens iubilæus, quo serui erant dimittendi. Manumissio autem qui fieri potuisset anno L, si iam anno Sabbatico XXXXVIII facta fuisset? Consentientem habemus MAIMONIDEN, z) cuius verba latine dabimus. *Quocumque iudices, inquit, vendiderunt, is inde ab eo die, quo venditus est, sex annos seruit, ac septimi anni principio liber exit. Quod si intra sex illos annos incidat annus Sabbaticus, seu remissionis, etiam hoc durante seruit. Sin autem incidat annus iubilæus, licet vno anno ante iubilæum venditus fuerit, tamen liber erit; quia dicitur Leuit. XXV. 40. Vsque ad annum iubilæum seruiet, etc. Qui se ipse vendit, in plures, quam sex, annos se vendere potest: sin autem se vendiderit in decem vel viginti annos, et interuenerit iubilæus, licet id fiat anno post, ex quo venditus est; ille liber erit in iubilæo, secundum Leuit. XXV. 40. Idem in הלכות שמיטה annum Sab-*

batarium

z) de פרוכור vid. MAII adnotationes ad MAIMON. הלכות שמיטה c. VIII. §. 12. p. 106 lqq. it. eiusd. dissert. de iure anni septimi, §. 7. p. 18. add. BUXT. Lexic. Talmud. et Rabbiniis. ad h. v. u) MAIMON. d. l. §. 14. x) ibid. §. 12. y) Exod. XXI. 2. coll. Deut. XV. 18. Ierem. XXXIII. 13. 14. add. Leuit. XXV. 10. II. 28. 29. 39. 40. 54. z) in הלכות עבדים c. II. §. 2. 3.

batarium ab *iubileo* in hoc diuersum esse scribit, quod *Sabbatarius* remittat debita, non *iubileus*, et quod *iubileus* faciat, vt serui in libertatem vocentur, ac fundi restituantur; quorum nihil anno *Sabbatario* accidat aa).

§. VII.

Ducit nos annus *Sabbaticus* ad *iubileum* bb): qui æque σεπταχθετας imaginem nobis proponit. De nomine יובל, itemque de anni huius festi prima institutione, ceterisque, quæ hic in questionem veniunt, non disputabimus: quum, quæ in hanc rem dici possunt, iam ab aliis sint occupata cc). Id potius dabimus operam, vt, quæ beneficia *iubilei* anni fuerint, cognoscamus. Ergo duo fuerunt huius anni præcipua et propria, λυτρωσις σαρμάτων, *libertas seruis Hebræis indulta*, et λυτρωσις ἀγμάτων *five in fundos et possessiones paternas et auitas restitutio*.

Anno igitur *iubileo* serui Hebræi, qui seruitutem seruauerant, nullo discrimine libertatem optimam consequerentur, et cum vxoribus liberisque suis ad patrios lares redibant. Quamuis enim, quod MAIMONIDES docet dd), non statim anni principio fuerint dimissi: tantum tamen abest, vt seruales operas heris suis præstiterint, vt tamquam Bacchanalia agitantes, epulis vinoque madidi, coronis capiti impositis, vario latitiæ genere omne tempus interim transegerint. Simul ac vero dies propitiatoria illuxerat, signumque tuba datum est a Synedrîo: tum serui libere dimissi, ad gentilitatem suam reuerterunt; ne illis quidem exceptis, qui septimi anni beneficio non vsi, in perpetuam seruitutem aure sibi perforata fese addixerant.

Alterum *iubilei* anni beneficium consistit in *gratuita fundorum agrorumque restitutione*. Scilicet quam genti Hebrææ habendam colendamque terram Ioua concessit, non mancipio dedit, sed vsu. Vniuersæ gentis fundi possessionesque non in ipsorum dominio erant, vt res priuata: erant χηρσαι μὲν Hebræorum, ἀήρσαι δὲ Iouæ: fructus proinde illorum, mancipium huius erat. Quisquamne autem rem, cuius ipse dominus non est, alteri mancipare potest? Equidem emi vendique possessiones Hebræorum, atque ita tradi aliis potuisse, non negauerim: sed erant illæ tunc in bonis dumtaxat accipientis, non in dominio. Itaque nec vendi in perpetuum fundus poterat; id quod Ioua fanxit his verbis ee): *terra ne venditor in perpetuum: nam mea terra est, et vos mihi peregrini estis et conuenæ*. Aduersus emtorem igitur fundi iudaici aeterna erat auctoritas. Iussit enim deus in omni possessionum Hebraicarum solo redimendi foli ius esse populo suo: ne videlicet familiæ sensim sensimque de fundorum paternorum possessione deiectæ ad summam tandem inopi-

aa) c. X. §. 12. bb) Leuit. XXV.

cc) vid. SLEUGT. dissert. de anno iubil. et eius iuribus apud Hebræos, §. 2--9. MEYERUS de temporibus sacris et festis diebus Hebræorum c. XVII. MAIUS in adnotat. ad c. X. MAIMONID. הלכות שמטה ויובל cf. LUNDIUS in den jüdischen Heiligthümern c. XXXII. p. m. 1228. 199.

dd) l. c. c. X. §. 10.

ee) Leuit. XXV. 23. 24.

inopiam et egestatem profaberentur. Testem habemus MAIMONIDEN, qui dicit: *ff*) ארץ ישראל המתחלקה לשבטים אינה נמכרת לצמיתות ואים מכר לצמיתות שניהם עיבירים בלא תעשה *h. e. terra Israelitica in tribus diuisa non vendenda est* לצמיתות, ad exterminationem, *sive in perpetuum et spe redemptionis sublata: quod si tamen fieret, uterque* (tam emtor quam venditor) *peccaret in legem prohibentem. Si quis vero extrema necessitate coactus vendiderat: gaudebat iure redemptionis elapso biennio, et restitutionis in integrum anno iubileo; quo tempore omnis possessio, siue vendita, siue dono data, siue alia quadam ratione alienata, aliosque super alios possessores sortita, pristino suo domino gratis, Ioua sic iubente, reddita est* *gg*).

§. VIII.

Hæc de *τετραχθελæ* Hebræorum pro instituti nostri ratione sufficiant. Plura qui desiderat, auctores adeat hinc inde commemoratos: vnde haurire licebit, quantum ad sitim explendam, immo satiandam fatis est. Ad illud iam accedo, quod mearum partium proprium esse intelligo. Quum enim ad augendam natalis gymnasii huius CLXXXIII sollempnitatem septem adolescentes bonæ spei ad oratiunculas recitandas surrecturi sint, nimirum

IOANNES PETRVS HERMANN, *Hallensis*, de *ortu, institutione, indole et virtutibus Socratis* generatim, orat. germ.

IOANNES ANDREAS WILHELMVS BÜCHNER, *Erfordiensis*, de *genio Socratis*, latine,

BAPTISTA GODOFR. TRAVTMANN, *Mansfeldensis*, de *ratione instituendi iuuentutem, qua Socrates vsus est*, orat. germ.

CAROLVS AVGVSTVS FRITZE, *Hallensis*, de eodem argumento, itidem sermone patrio,

IOANNES ERHARDVS FABER, *Greusenar*, de *Socrate ab Sophistis accusato*, oratione latina,

AVGVSTVS GODOFR. SIGISMVNDVS TEVCHERT, *Gustena Cothenensis*, de *Socrate condemnato* versibus germanicis,

CHRISTIANVS FRIDERICVS STOELTZER, *Hallensis*, de *Socratis in carcere sermonibus ultimis*, oratione vorsa, et lingua vernacula, dicturi:

Proinde vos vtriusque rei publicæ proceres, viros, munerum dignitate amplissimos, cum primis patronos atque ephoros gymnasii nostri spectatissimos, ceterosque ludī nostri fautores atque amicos oramus atque obsecramus, vt crastina luce hora pomeridiana secunda frequentes in auditorio maiori conuenire velitis, ac iuuenes nostros publice recitatos ea prosequamini in audiendo beneuolentia, quam aliis, nobisque ipsis iam sæpius humanissime confuestis impertire.

ff) in הלכות שמטה ויובל c. XI §. 1. *gg*) Id. l. c. §. 8. et 10.

P. P. A. R. S. clō lo cc xxxviii. A. D. VI. Cal. Septembr.

N. 18. 78 L 1637 [33]

TALEM
 II HALLENSIS
 XXXIII

GVSTI clo lo cc xxxviii

IN
 RIO MAIORI
 MERIDIANA SECUNDA
 IONIBVS CELEBRANDVM

INDICIT

DE
 AXΘEIAI
 RAEORVM

PRAEFATVS
 MICHAEL GASSER,
 MN. RECTOR.

E MAGDEBVRGICAE.
 S SCHNEIDERI ACADEM. TYPOGRAPH.

78 L 1637 [33]

X3047843

AK